

اثر میانجی همدلی، نشخوار فکری و خشم در رابطه بین خودشیفتگی و فقدان بخشش

میان فردی

* مجید صفاری نیا¹، مهدی دهستانی²، اعظم فطری³

1. دانشیار گروه روانشناسی دانشگاه پیام نور، 2. دانشیار گروه روانشناسی دانشگاه پیام نور، 3. کارشناس ارشد روانشناسی دانشگاه پیام نور

(تاریخ وصول: 95/12/21 - تاریخ پذیرش: 96/05/29)

Intermediary Effect of Empathy, Rumination and Anger in the Relationship between Self-Actualization and Lack of Interpersonal Forgiveness

* Majid Saffarinia¹, Mehdi Dehstani², Azam Fitri³

1. Assistant Professor Department of Educational Sciences University of Mohaghegh Ardabili, 2. MA Student of Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil

(Received: Aug. 20, 2017 - Accepted: Mar. 11, 2017)

Abstract

This study examined the mediating effect of empathy, rumination and anger in the relationship between narcissism and lack of interpersonal forgiveness. The research method was correlation. The population of this study were all students of Qazvin universities were selected out of which 197 samples. To collect data were used from questionnaires narcissistic personality Raskin and Terry (1988), Lack of interpersonal forgiveness associated with the error, the scale of empathy (Batson and Shaw, 1991) and scale. The results of Pearson correlation showed a significant negative correlation between empathy narcissism narcissistic anger with rumination and there is a significant positive relationship. The results also showed a significant negative correlation between rumination unforgiveness and anger there, but there was no significant relationship between empathy with unforgiveness. Mediated regression test results revealed that narcissism is directly significant effect on the rate of un-forgiveness. The results showed that the relationship between empathy, rumination and state anger and anger rumination state variables mediating effect on the relationship between narcissism and are lack of forgiveness. Thus it can be concluded that if the detailed behavior of variables to consider, such as the state of anger and rumination through such forgiveness will have the ability to change behavior more generally.

Keywords: The empathy, lack of forgiveness, narcissistic rage mode, rumination

چکیده

مقدمه: هدف پژوهش حاضر تعیین اثر میانجی همدلی، نشخوار فکری و خشم در رابطه بین خود شیفتگی و فقدان بخشش میان فردی بود. روش: روش پژوهش از نوع توصیفی همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر 400 دانشجوی کاربر فیسبوک، لاین و وایبر دانشگاه های قزوین بودند که از بین آنها تعداد 197 نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه های شخصیت خودشیفته راسکین و تری (1988)، عدم بخشش بین فردی مرتبط با خطا، مقیاس همدلی (باتسون و شاول، 1991) و مقیاس حالت خشم اسپیلبرگر (2003) استفاده شد. یافته ها: نتایج حاصل از همبستگی پیرسون نشان داد بین خودشیفتگی با همدلی رابطه منفی معنادار و بین خودشیفتگی با نشخوار فکری و خشم رابطه مثبت معنادار وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد بین عدم بخشش با خشم و نشخوار فکری رابطه منفی معنادار وجود دارد ولی بین همدلی با عدم بخشش رابطه معنادار وجود ندارد. نتایج آزمون رگرسیون میانجی نشان داد متغیر خودشیفتگی به طور مستقیم اثر معنادار بر میزان عدم بخشش دارد. همچنین نتایج نشان داد که از بین متغیرهای همدلی، نشخوار ذهنی و حالت خشم متغیرهای حالت خشم و نشخوار فکری اثر میانجی بر رابطه بین خودشیفتگی و عدم بخشش دارند. نتیجه گیری: بنابراین می توان اینطور نتیجه گرفت که اگر متغیرهایی جزئی رفتاری مانند حالت خشم و نشخوار فکری مورد توجه قرار گیرد از این طریق توانایی تغییر رفتار کلی - تر مانند بخشش وجود خواهد داشت.

واژگان کلیدی: حالت همدلی، عدم بخشش، خودشیفتگی، حالت خشم، نشخوار فکری.

Email: m.saffarinia@yahoo.com

* نویسنده مسئول: مجید صفاری نیا

است. در بررسی فرایند بخشش، مدل‌های متفاوتی از سوی محققین پیشنهاد شده است. انرایت¹⁰ بخشش را به عنوان واکنش روان‌شناختی تعریف می‌کند که مشمول شش مؤلفه روان‌شناختی عدم عاطفه، قضاوت و رفتار منفی نسبت به خطاکار و وجود عاطفه، قضاوت و رفتار مثبت نسبت به همان خطاکار است (انرایت، فردمن و ریکو¹¹، 1998). ورثینگتون بخشش را به عنوان جابه‌جایی هیجاناتی نظیر تنفر، تلخی، کینه، دشمنی، خشم و ترس با هیجانات متمایل به مثبت نظیر عشق، همدلی، شفقت یا همدردی تعریف می‌کند (ورثینگتون، 1999). مک کالو و همکاران (1998) نظام انگیزشی دو عاملی اجتناب و انتقام در واکنش افراد نسبت به خطاها و اشتباه‌های بین فردی را مطرح کردند. اجتناب به معنی دوری از تماس شخصی و جسمی با فرد خطاکار است و انتقام یعنی در جستجوی انتقام بودن یا آرزوی آسیب دیدن فرد خطاکار است.

در سه دهه اخیر تمایل فزاینده‌ای در مطالعه خودشیفتگی و بازشناسی ناهمگن قابل توجهی درون ساختار آن دیده می‌شود. خودشیفتگی¹² از متغیرهای شخصیتی است که با بروز و تعدیل رفتارها ارتباط نزدیکی دارد. از این رو توجه روانشناسان اجتماعی و شخصیت به خود شیفتگی در سال‌های اخیر به شدت افزایش پیدا کرده است و یک تغییر کلی در دیدگاه آنان در مورد خود

بدون شک یکی از مباحث اصلی و بنیادی علم روانشناسی ویژگی‌های شخصیتی است که زیر بنای نظام رفتاری افراد را تشکیل می‌دهد. در این راستا در حوزه سلامت روان و بهزیستی روان‌شناختی، اخیراً بخشش مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است (گریفین و همکاران¹، 2015؛ فردریک²، 2015؛ ون در وال و همکاران³، 2016). بخشش⁴ نوعی ویژگی درون‌فردی است که فرد بخشنده، برای نشان دادن واکنشی مثبت و جامعه‌پسندانه در برابر خطاهای انسانی و محیطی صورت می‌گیرد (مالتبی، مکاسکیل و جیلت⁵، 2007). از فرایندهای روان‌شناختی و ارتباطی برای افزایش سلامت روان و التیام آزرده‌گی، که لازمه رشد ارتباطی، عاطفی، معنوی و جسمانی انسان است می‌توان از بخشش نام برد. به عبارت دیگر بخشش، تحولی عاطفی است که آزادانه برگزیده می‌شود و طی آن میل به انتقام⁶ و اجتناب⁷ از خطاکار کاهش می‌یابد (ورثینگتون و همکاران⁸، 2007). همچنین مک کالو، فینچام و تسانگ⁹ (2003) بخشش را عملی آزادانه از سوی بخشنده می‌دانند و آن را مجموعه‌ای از تغییرات روانی-اجتماعی محسوب می‌کنند که سپری شدن زمان، ضرورت اصلی آن

1. Griffin
2. Frederick
3. Van der Wal
4. Forgiveness
5. Maltby, J., Macaskill, A., & Gillett
6. Revenge
7. Avoidance
8. Worthington et al
9. McCullough, Fincham & Tsang

10. Enright

11. Enright, Freedman, Rique

12. Narcissism

بین خود شیفتگی آسیب پذیر، بخشش بین فردی، فروتنی و افسردگی با میانجیگری تمایز از خود در بین دانشجویان در دانشگاه پروتستان ایالت متحده آمریکا پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که متغیر میانجی تمایز از خود تاثیر متغیر پیش بین آرمان گرایی، بی ثباتی هدف، مخفی سازی افسردگی، بخشش و فروتنی را میانجیگری می کند.

بر اساس رویکرد مک کالو (1998) سه نظام که به فرایند بخشش بین فردی کمک می کنند را پیشنهاد نمودند. نخست نظام صمیمیت - همدلی که در آن همدلی⁶ به عنوان عامل اصلی در بخشش تلقی می شود. دوم نظام نشخوار فکری⁷ که در آن نشخوارهای ذهنی که پس از وقوع اشتباه نمایان می شود و آشفتگی بین فردی را وخیم می کند و برای پیش بینی انگیزش های انتقام - جویانه اهمیت دارد و سوم بازسازی صمیمیت میان افراد که مانع از رفتارهای اجتنابی می شود و رفتارهای آشتی جویانه را تسهیل می کند (مک کالو و همکاران، 1998).

در رویکرد مک کالو و همکاران (1998) بیان شده که ارتقا همدلی باعث افزایش میزان بخشش می شود و فرض شده که همدلی با فرد رنجاننده، شرایط تسهیل کننده ی محوری است که منجر به بخشش می شود. در این راستا مجموعه ای از پدیده های اجتماعی مانند تعاون، نوع دوستی، پرخاشگری بنظر می رسد که از طریق همدلی با فرد رنجاننده تسهیل می شود. همچنین بر این اعتقادند که بخشش نیز مانند دیگر پدیده های

شیفتگی ایجاد شده است به طوری که سطوح غیر بالینی خود شیفتگی را به عنوان یک بعد و به صورت یک پیوستار از بهنجار تا خود شیفته مانند سایر صفات شخصیتی در نظر می گیرند (فاستر و کمبل¹، 2007؛ میلر و کمبل²، 2008). در این راستا پژوهش ها نشان داده اند که خود شیفتگی بر فرایند بخشش اثرگذار است و گزارش نموده اند که اثری بازدارنده بر فرایند بخشش دارد (امونس³، 2000). در ارتباط با بخشش نشان داده شده است که متغیرهای تفاوت های فردی بر واکنش فرد به خطا مؤثر هستند (فهر، گلفاند ناگ⁴، 2010). پژوهش ها نشان داده اند که افراد خودشیفته به بخشش خطاهای فردی تمایل کمتری نشان می دهند (ایتون، استراترس وستلی⁵، 2006). در این راستا بال و پتی جاوون⁴ (2016) در پژوهشی رابطه بین خودشیفتگی و بخشش را بررسی نمودند و گزارش نمودند که میزان خودشیفتگی بالا با بخشش پایین همراه است یعنی افرادی که خودشیفتگی بیشتری دارند بخشش کمتری دارند. همچنین ساندریج و همکاران⁵ (2016) در پژوهشی به بررسی ارتباط

1. Foster & Campbell
2. Miller & Campbell
3. Emmons
4. Fehr, Gelfand, & Nag
5. Eaton, Struthers, & Santelli
4. Ball, Patti Javon
5. Sandage & el. al
6. Empathy
7. rumination
8. Rieffe, Ketelear & Wiefferik
9. Jolliffe & Farrington
10. Rieffe & el. al
11. Sousa, MaCdonald, Rushby, Li, Dimoska & James
12. Ali, Amorim & Chamorro

مجید صفاری نیا و همکاران: اثر میانجی همدلی، نشخوار فکری و خشم در رابطه بین خودشیفتگی و فقدان بخشش میان فردی

بین فردی موثر است و همدلی بر این رابطه نقش واسطه‌ای اعمال می‌کند.

علاوه بر این بشارت و همکاران (1390) در پژوهشی به تعیین نقش واسطه‌ای خودشیفتگی در رابطه بین همدلی و کیفیت روابط بین شخصی در بین 609 دانشجو پرداختند. از یک سو نتایج نشان داد که همبستگی همدلی با کیفیت روابط بین شخصی مثبت و همبستگی خودشیفتگی با کیفیت روابط بین شخصی منفی بود. از سوی دیگر نتایج نشان از تاثیرگذاری غیرمستقیم همدلی بر کیفیت روابط بین شخصی از طریق خودشیفتگی بود. به طور خاص، سزاوار بودن فرد خودشیفته با کاهش بخشش مرتبط بوده است (اکسلاين، بائومیستر، بوشمن کمپبل و فینکل²، 2010). همچنین پوراسمعی، بیرامی و هاشمی (1389) رابطه عامل‌های شخصیتی و زیر مولفه‌های بخشش در بین دانشجویان بررسی نمودند. یافته‌های پژوهش نشان داد که عوامل شخصیتی بطور ترکیبی 0/60 از واریانس تمایل بر بخشش را تبیین می‌کنند و بطور تفکیکی دو بعد روان رنجورخویی به صورت منفی و سازگاری به صورت مثبت قادر به پیش‌بینی معنی دار تمایل بر بخشش می‌باشند. همچنین در برخی از منابع خشم را به عنوان یکی از متغیرهای تاثیرگذار بر بخشش میان فردی ذکر

اجتماعی از طریق همدلی تسهیل می‌شود. همدلی مفاهیمی مانند همدردی، دلسوزی، و عطف را درهم می‌آمیزد. علاوه بر این‌ها همدلی ظرفیت بنیادی افراد در تنظیم روابط، حمایت از فعالیت‌های مشترک و انسجام گروهی است و می‌تواند بر تعدیل رفتارهای اثرگذار باشد. این توانایی نقش اساسی در زندگی اجتماعی دارد (ریف کتلا و ویفرینگ⁸، 2010). نیروی برانگیزاننده رفتارهای اجتماعی و رفتاری است که انسجام گروهی را در پی دارد (جولیفی و فارینگتن⁹، 2006؛ ریف و همکاران¹⁰، 2010). همدلی عنصری ضروری برای عملکردهای موفقیت‌آمیز بین شخصی محسوب می‌شود (سوسا، مکدولند، راش بی، لی، دیموسکا و جیمز¹¹، 2010) و پاسخ عاطفی فرد به واکنش‌های عاطفی دیگران است (علی، آموریم و چامورو¹²، 2009). ابراز مناسب همدلی نیاز به مهارت‌های اجتماعی دارد. در این راستا سیف‌الهی، صفاری نیا و نیکو گفتار (1394) به بررسی تأثیر آموزش همدلی بر کاهش خودشیفتگی پرداختند. نتایج نشان داد گروهی که در مداخله شرکت کرده بودند میانگین کمتری داشتند و در نتیجه خودشیفتگی کمتری گزارش کردند. به نظر می‌رسد که متغیر همدلی با خودشیفتگی رابطه داشته باشد. در این راستا فاتفوتا و همکاران¹ (2015) در پژوهشی تاثیر خودشیفتگی را بر بخشش بین فردی بررسی کردند و نشان دادند که خودشیفتگی بر میزان بخشش

1. Fatfouta et al

2. Exline, Baumeister, Bushman Campbell, & Finkel

3. Worthington & Aschz

4. Burley. el, al

5. Davis & Clarke

6. karyamens & Squat

7. Thmson, Schneider

8. Yesseldyke & el.al

همچنین بخشش نشخوار و میل به فرونشانی نشخوار متغیرهای دارای تغییرات همگام می‌باشند. به عبارت دیگر نشخوار و میل به فرونشانی آن در بخشش تداخل ایجاد می‌کند بخشش نیز می‌تواند مانع نشخوار شود. آنها همچنین عنوان نمودند این احتمال وجود دارد که ارتباط بدست آمده بین بخشش و نشخوار ساختگی بوده و ناشی از متغیرهای دیگری باشد که این دو را تحت تاثیر قرار می‌دهد (مک کالوی و همکاران، 2006؛ فاتفتوتا و همکاران، 2015).

مکانیسم‌های زیربنایی واسطه‌ای ارتباط بین خودشیفتگی و عدم بخشش تا حد زیادی ناشناخته هستند. همچنین الگوی تحقیقات پیشین نشان داده‌اند که افراد خودشیفته میزان حالت خشم بالایی دارند. علاوه بر این به نظر می‌رسد میزان همدلی در افراد خود شیفته پایین باشد و از سوی دیگر افراد خودشیفته به خاطر اعتماد به نفس کاذبی که دارند و برای حفظ این حالت مجبورند محدودیت‌های در بروز رفتار واقعی داشته باشند بنابراین اکثر اوقات با خود دچار چالش و درگیری هستند و این حالت ممکن است باعث افزایش نشخوار فکری در آن‌ها شود. بنابراین هدف پژوهش حاضر تعیین رابطه بین خودشیفتگی با عدم بخشش بین فردی و همچنین بررسی نقش واسطه‌ای متغیرهای خشم، نشخوار فکری و همدلی در رابطه بین خودشیفتگی و عدم بخشش بین فردی است.

نموده‌اند (ورثینگتون و همکاران، 2006). خشم یا ترس احساسی است که بلافاصله در کسی که خطا در حق او اتفاق افتاده نسبت به طرف مقابل به وجود می‌آید. این احساسات منفی که نشان دهنده نبخشیدن هستند نه فقط حل نشده باقی می‌مانند، بلکه این امکان وجود دارد که در اثر نشخوار ذهنی، گسترده‌تر شوند (ورثینگتون و اسپرژ³، 2004). نشخوار ذهنی افکار آگاهانه‌ای است که در مورد یک موضوع، پیوسته تکرار می‌شوند و حتی در نبود محرک‌های پدید آورنده آن‌ها نیز فعال می‌گردند در برخی از پژوهش‌های انجام شده گزارش شده که نشخوار فکری تعدیلگر میزان بخشش بین فردی است (برلی و همکاران⁴، 2005). در این راستا دیویس و کلارک⁵ (1998) نشان داده‌اند که سرکوب هیجان در هنگام رویارویی با یک رویداد استرس زا با پدید آوردن نشخوار ذهنی بعد از آن رویداد ارتباط مستقیم دارد. در این راستا در مطالعات انجام شده نشان داده شد که بخشش با خشم ارتباط معناداری منفی دارد (کاریمانز و اسکات⁶، 2008؛ تامسون، اشنایدر و همکاران⁷، 2005). از سوی دیگر در تعدادی از تحقیقات نشان داده شده که بین نشخوار ذهنی با بخشش رابطه وجود دارد (یسلدیک و همکاران⁸، 2007). پژوهش‌ها نشان می‌دهد افرادی که دارای قدرت بخشش بیشتری هستند در مقایسه با دیگران نشخوار فکری کمتری دارند (فاتفتوتا و همکاران، 2015). تمایلات نشخواری در توانایی بخشش خطاهای بین فردی تداخل ایجاد می‌کند.

مجید صفاری نیا و همکاران: اثر میانجی همدلی، نشخوار فکری و خشم در رابطه بین خودشیفتگی و فقدان بخشش میان فردی

روش

روش پژوهش حاضر همبستگی است. جامعه آماری پژوهش شامل 400 دانشجوی کاربر (فیسبوک، لاین و وایپر) شهر قزوین بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای از بین دانشجویان دانشگاه‌های شهر قزوین انتخاب شدند. ابتدا از بین دانشگاه‌های شهر قزوین 4 دانشگاه انتخاب شدند و به طور تصادفی از بین دانشجویان این دانشگاه حجم نمونه مورد نظر پرسشنامه‌ها را تکمیل نمودند.

پرسشنامه شخصیت خودشیفته نسخه 40 ماده‌ای (ان پی آی-40): این پرسشنامه خودگزارش‌دهی، به منظور سنجش ویژگی‌های مرتبط با شخصیت خودشیفته توسط راسکین و تری (1988) ساخته شده است. سوالات از صفر تا یک نمره‌گذاری می‌شوند. نمره صفر نشان دهنده فقدان نشانه و نمره یک بیانگر وجود نشانه خودشیفتگی است. در نتیجه دامنه نمرات از صفر تا 40 است که نمرات بالاتر نشان دهنده خودشیفتگی بیشتر است. اجرای ان پی آی 40 بین 10 تا 15 دقیقه طول می‌کشد. یافته‌های پژوهش صفاری‌نیا و شقاقی و ملکی (1391) نشان داد که شاخص ضریب پایایی به روش همسانی درونی برای کل پرسشنامه 0/77 می‌باشد که در حد قابل قبولی است. همچنین همسانی درونی برای هفت خرده‌مقیاس ان پی آی-40 بین 0/35 تا 0/55 است. شاخص ضریب بازآزمایی کل ان پی آی 40 (0/81) نیز رضایت بخش بود و ضرایب خرده‌مقیاس‌های آن بین 0/55 تا 0/76 بود که در حد

رضایت بخش بود و همچنین نتایج پژوهش‌های ذکر شده نشان داد که ان پی آی-40 از روایی قابل قبولی برخوردار است.

پرسشنامه عدم بخشش: این پرسشنامه را مک کالو، راجال و ساندریج، و ورثینگتون (1998) ساخته‌اند و دو انگیزه‌ی بین فردی انتقام‌جویی و دوری‌گزینی را اندازه می‌گیرد. پرسشنامه شامل 12 ماده و 2 خرده‌مقیاس انتقام‌جویی و دوری‌گزینی است که در طیف لیکرت پنج‌ارزشی، از 1 (کاملاً مخالفم) تا 5 (کاملاً موافقم) تنظیم شده است. نمره‌ی کل دو خرده‌مقیاس نشان دهنده‌ی میزان بخشش فرد است. پایایی پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ برای عامل انتقام‌جویی 0/90 و برای عامل دوری‌گزینی 0/94 به دست آمد. همچنین رابطه‌ی این دو عامل با مقیاس صمیمیت رابطه پیش از خطاکاری برای بعد انتقام‌جویی 0/38- و بعد دوری‌گزینی 0/13-، با مقیاس عذرخواهی برای بعد انتقام‌جویی 0/51 و بعد دوری‌گزینی 0/32، و با مقیاس همدلی برای بعد انتقام‌جویی 0/80 و بعد دوری‌گزینی 0/46 گزارش شد (مک کالو و دیگران، 1998). در ایران، پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای بعد انتقام‌جویی 0/85، بعد دوری‌گزینی 0/91 و برای کل پرسشنامه 0/92 و روایی سازه آن از طریق همبسته نمودن آن با مقیاس گذشت‌صفت برای ابعاد انتقام‌جویی و دوری‌گزینی 0/579- و 0/595- گزارش شده است.

پرسشنامه همدلی: این پرسشنامه میزان همدلی عاطفی را در 9 آیت می‌سنجد. این ابزار به

احساس خشم، تمایل به بیان کلامی خشم و تمایل به بیان جسمی خشم با ازمون آلفای کرونباخ به ترتیب 0/91، 0/79، 0/80 و 0/86 گزارش شده است.

پرسشنامه نشخوارفکری: مقیاس نشخوار ذهنی درباره رنجش و خطای بین فردی (وید، وگل، لیائو و گلدمن، 2008) سطح نشخوار ذهنی فرد رنجیده را اندازه گیری می کند و در یک مقیاس 5 درجه ای نمره گذاری می شود. نشخوار فکری به عنوان مرور خطایی که در گذشته اتفاق افتاده و پیامدهای روانی منفی این رویداد تعریف شده است. اعتبار بین المللی این مقیاس 0/90 است (وید و همکاران، 2008). در پژوهش پارسا فر و همکاران (1394) پایایی این پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ در جمعیت ایرانی 0/79 گزارش شده است.

تجزیه و تحلیل داده ها: برای تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار آماری SPSS نسخه 23 و آزمون های آماری رگرسیون میانجی و همبستگی پیرسون استفاده شد. همچنین سطح معناداری $\alpha=0/05$ درصد در نظر گرفته شد.

یافته ها

میانگین سنی دانشجویان شرکت کننده در پژوهش برابر با 23/14 و انحراف استاندارد برابر با 3/61 بود. از 197 دانشجوی شرکت کننده در پژوهش 113 نفر (57/4) درصد را دانشجویان دختر و 84 نفر 42/6 درصد را دانشجویان پسر بودند. همچنین نتایج نشان داد 17 نفر (8/6) درصد

صورت گسترده ای در تحقیقات صورت گرفته مورد استفاده قرار گرفته است (مک کالا و ورثینگتون، 1997). آزمودنی ها 8 صفت این پرسشنامه را بر اساس درجات 0 تا 5 با عبارت های اصلا تا کاملا بر اساس احساس و نگرش کنونی نسبت به خطاکار، پاسخ می دهند. نمرات بالاتر در این پرسشنامه بیانگر همدلی عاطفی بیشتر است. ضریب آلفای کرونباخ در مورد این ابزار در حدود 0/79 تا 0/95 تخمین زده شده است (یک، 2005). پایایی این پرسشنامه توسط ضریب آلفای کرونباخ در پژوهش اسدی و همکاران (1395) برابر با 0/91 گزارش شده است.

پرسشنامه حالت خشم: برای سنجش حالت خشم از پرسشنامه ساخته اسپیلبرگر (2003) استفاده شد. در پژوهش حاضر از خرده مقیاس 15 سوالی این ابزار استفاده شد. شدت خشم و میزان تمایل فرد به بیان کلامی یا جسمی خشم توسط این مقیاس سنجیده می شود. هر یک از عبارت های این پرسشنامه با استفاده از یک مقیاس لیکرت چهار بخشی درجه بندی می شود. یکی از چهار حالت اصلا، کمی، به نسبت و بسیار زیاد برای درجه بندی استفاده می شود. در پژوهش اصغری مقدم و همکاران (1388) ضریب بازآزمایی مقیاس حالت خشم، احساس خشم، تمایل به بیان کلامی و تمایل به بیان جسمی در جامعه غیر بالینی به ترتیب 0/64، 0/52، 0/66 و 58 گزارش شده است. همچنین ضریب همسانی درونی برای خرده مقیاس های حالت خشم،

مجید صفاری نیا و همکاران: اثر میانجی همدلی، نشخوار فکری و خشم در رابطه بین خودشیفتگی و فقدان بخشش میان فردی دانشجوی مقطع کاردانی، 112 نفر (56/9) درصد مقطع کارشناسی، 61 نفر (31) درصد مقطع کارشناسی ارشد و 7 نفر (3/6) درصد دکتری بودند. علاوه بر این از بین دانشجویان شرکت کننده در پژوهش 62 نفر (31/5) درصد در رشته‌های گروه علوم انسانی، 35 نفر (17/8) درصد در رشته‌های گروه هنر و معماری، 47 نفر (23/9) درصد در گروه فنی و مهندسی و 53 نفر (26/9) درصد در گروه علوم پایه مشغول به

تحصیل بودند. بر اساس میانگین‌ها و انحراف استاندارد گزارش شده متغیرهای پژوهش نشان داده شد که میانگین خودشیفتگی برابر با 15/31 است، میانگین رفتار جامعه پسند برابر با 3/17 است. همچنین برای نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف، اسمیرنوف استفاده شد و نتایج نشان داد که کلیه متغیرها از توزیع نرمال برخوردارند (جدول 1).

جدول 1. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش و نرمالیت متغیرها

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد	کلموگروف اسمیرنوف Z	sig
خودشیفتگی	15/31	3/18	0/571	0/913
رفتار جامعه پسند	3/17	0/620	0/895	0/439
همدلی	3/28	0/277	0/756	0/501
نشخوار	3/30	0/642	1/02	0/201
حالت خشم	2/99	0/475	1/09	0/222

جدول 2. ماتریس همبستگی بین متغیرها

	مدل	1	2	3	4
1	خودشیفتگی				
2	عدم بخشش	0/269**			
3	همدلی	-0/215**	0/004		
4	خشم	0/457**	-0/171*	-0/526**	
5	نشخوار	0/620**	-0/418**	-0/246**	0/513**

** در سطح 0/01 صدم معنادار --* در سطح 0/05 صدم معنادار

دارد. همچنین نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش نشان داد بین خودشیفتگی با عدم بخشش (r= 0/269 ؛ sig=0 /001)، خشم (r= 0/457 ؛ sig=0 /001) و نشخوار فکری (r= 0/418 ؛ sig=0 /001) رابطه منفی معنادار وجود دارد ولی بین همدلی با عدم بخشش (r= 0/004 ؛ sig=0 /953) رابطه معنادار وجود ندارد.

همچنین نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش نشان داد بین خودشیفتگی با عدم بخشش (r= 0/269 ؛ sig=0 /001)، خشم (r= 0/457 ؛ sig=0 /001) و نشخوار فکری (r= 0/418 ؛ sig=0 /001) رابطه مثبت معنادار وجود دارد و بین خودشیفتگی با همدلی (r= 0/004 ؛ sig=0 /953) رابطه منفی معنی دار وجود دارد (r= -0/215 ؛ sig=0 /002).

استفاده شد. در این شیوه به منظور سنجش اثر غیر مستقیم متغیر میانجی فاصله اطمینان نباید صفر را شامل شود. نتایج آزمون رگرسیون میانجی نشان داد متغیر خودشیفتگی به طور مستقیم اثر معنادار بر میزان عدم بخشش دارد.

به منظور بررسی نقش میانجی حالت همدلی، خشم و نشخوار فکری از تجزیه و تحلیل بوت استرپ هایز 2013 با استفاده از نرم افزار SPSS استفاده شد. بدین منظور از بوت استرپ با 5000 نمونه‌گیری مجدد و 95 درصد فاصله اطمینان

جدول (3): نتایج تحلیل میانجی اثرات کل و مستقیم

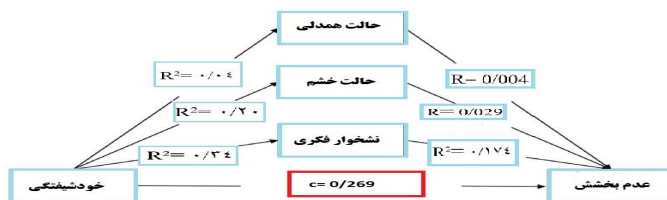
مدل	اثر	SE	T	P	LLC	ULC
اثر مستقیم	0/322	0/020	15/85	0/0001	0/282	0/362
اثر کل	0/098	0/025	3/890	0/0001	0/048	0/147

نشان داده شد که بین نشخوار فکری و حالت خشم با عدم بخشش رابطه منفی معنادار وجود دارد ولی بین همدلی با عدم بخشش رابطه معنادار وجود ندارد. نهایتاً نتایج مدل میانجی نشان داد که همدلی نقش میانجی در رابطه بین خودشیفتگی و عدم بخشش را ندارد ولی متغیر نشخوار فکری و حالت خشم نقش میانجی رابطه بین خودشیفتگی و عدم بخشش را دارد (جدول 4).

همچنین نتایج نشان داد که از بین متغیرهای همدلی، نشخوار ذهنی و حالت خشم متغیرهای حالت خشم و نشخوار فکری اثر میانجی بر رابطه بین خودشیفتگی و عدم بخشش دارند. در مرحله اول نتایج رگرسیون نشان داد بین خودشیفتگی با همدلی رابطه منفی معنادار و بین خودشیفتگی با نشخوار فکری و حالت خشم رابطه مثبت معنادار وجود دارد. در مرحله دوم

جدول 4. نتایج تحلیل میانجی اثرات غیر مستقیم

متغیر	اثر	Boot SE	Boot LLC	Boot ULC
همدلی	0/010	0/013	-0/007	0/048
خشم	-0/029	0/018	-0/074	-0/0008
نشخوار	-0/205	0/022	-0/247	-0/161
اثر کل	-0/224	0/028	-0/286	-0/173

شکل 1. اثرات میانجی متغیرهای همدلی، نشخوار فکری و حالت خشم

نتیجه‌گیری و بحث

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که خودشیفتگی با عدم بخشش رابطه مثبت معنادار دارد. این نتایج با یافته‌های پژوهش‌های بال و پتی جاوون (2016)، ساندیج و همکاران (2016)، فاتفوتا و همکاران¹ (2015) و یانگ سون و همکاران² (2013) هم راستا است. خود شیفتگی از جنبه‌های انطباقی و غیر انطباقی تشکیل شده است و مطالعات در این زمینه نشان داده است که خودشیفتگی کیفیت روابط بین افراد را دچار مشکل می‌کند. در این راستا رابنس و دیوپنت³ (1992) چرخه معیوبی از رفتارهای را توصیف میکنند که در آن رفتار بین شخصی نادرست فرد خود شیفته باعث شکست در روابط اجتماعی می‌شود و این رفتارهای بین شخصی نادرست به منظور محافظت از حس شکننده خود فرد خود شیفته به کار گرفته می‌شوند. بنابراین با توجه به نتایج فرضیه حاضر به نظر می‌رسد که صفت هر چه خود شیفتگی بیشتر باشد عدم بخشش بین فردی بیشتر خواهد شد و هرچه خود شیفتگی کمتر باشد بخشش بین فردی بیشتر خواهد شد.

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد متغیر همدلی رابطه بین خوشیفتگی و عدم بخشش را میانجی‌گری نمی‌کند. این یافته با پژوهش‌های گور و و بادواج (2015)، بشارت، خدابخش، فراهانی و رضازاده (1390) ناهمخوان است. بر اساس دیدگاه‌های بین شخصی، الگوهای بین شخصی غیر انطباقی نتیجه تعاملات جاری فرد و محیط اجتماعی او است. روابط بین

شخصی نه تنها رفتارهای اجتماعی را شکل می‌دهد، بلکه بر احساس فرد از خود و دیگران تاثیر گذارند (آلدن و تیلور⁴، 2004). همدلی نقش اساسی در زندگی اجتماعی دارد و نیروی برانگیزاننده رفتارهای اجتماعی و رفتارهایی است که انسجام گروهی را در پی دارد. همدلی عنصری ضروری برای عملکردها موفقیت آمیز بین شخصی (سوسا و همکاران، 2010)، پاسخ دهی هیجانی به احساسات فرد دیگر (شامای-تسوری، هارون پرتز و پری⁵، 2008) و فرایند زیر بنایی تغییرات روان‌شناختی واقعی است. که از طریق توانایی سهیم شدن در حالات هیجانی دریافت پسخوراند از روابط بین شخصی و آگاهی از احساسات فرد دیگر را شامل می‌شود و به نظر می‌رسد مشکلات بین شخصی را کاهش داده و زمینه بهبود روابط اجتماعی را فراهم می‌سازد. در نهایت می‌توان با توجه به پیشینه پژوهش ذکر نمود که همدلی توانایی میانجی‌گری برخی از ویژگی‌های روان‌شناختی را دارد که این ویژگی‌ها بر روابط بین فردی تاثیر قابل توجهی می‌گذارند.

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد متغیر حالت نشخوار فکری رابطه بین خودشیفتگی و عدم بخشش بین فردی را میانجی‌گری می‌کند. این یافته با پژوهش‌های رضایی و همکاران (1391) در یک راستا می‌باشد. افراد خودشیفته نشخوار فکری بیشتری دارند و سرانجام خودشیفتگی پیش‌بینی کننده

همدلی کمتر است (واتسون و موریس¹⁶، 1991). پژوهش‌ها نشان می‌دهد افرادی که دارای قدرت بخشش بیشتری هستند در مقایسه با دیگران نشخوار فکری کمتری دارند (فاتفتا و همکاران، 2015). تمایلات نشخواری در توانایی بخشش خطاهای بین فردی تداخل ایجاد می‌کند. همچنین بخشش نشخوار و میل به فرونشانی نشخوار متغیرهای دارای تغییرات همگام می‌باشند. افرادی که به نشخوار فکری مشکلاتشان می‌پردازند احتمالاً به تناقض پی می‌برند و همین امر یا منجر به اجتناب از ادامه نشخوار ذهنی و یا باعث تمرکز روی مشکلات دیگرشان می‌شود. در این راستا مطالعات حاضر نشان داد که نشخوار فکری کمتر باعث بهبود رابطه بین رفتار جامعه‌پسند و بخشش می‌شود. همچنین نتایج نشان داد متغیر حالت خشم رابطه بین خودشیفتگی و عدم بخشش را میانجیگری می‌کند. این یافته با پژوهش کویل‌جان (2013) هیرساچ، وب و جگلیک (2011) در یک راستا بود. در پژوهش‌های قبلی گزارش شده که خودشیفته‌ها خشم بالاتر در مواجهه شدن با خطاها و طرد میان فردی دارند (توانگ و کمپبل²، 2003). به‌طور کلی می‌توان نتیجه‌گیری نمود که متغیر خودشیفتگی پیش‌بینی کننده متغیر عدم بخشش بین فردی است و همچنین حالت خشم و

نشخوار فکری رابطه بین خودشیفتگی و عدم بخشش بین فردی را میانجیگری می‌کند. از سوی دیگر نشان داده شد که متغیرهای حالت خشم و نشخوار فکری باعث میانجیگری رابطه بین خودشیفتگی با عدم بخشش بین فردی می‌شود به نظر می‌رسد که میزان خودشیفتگی افراد هر چه بیشتر باشد و علاوه بر آن خشم نیز بالا باشد افراد تمایل به بخشش کمتری پیدا می‌کنند. همچنین می‌توان اینطور اظهار نمود که نشخوار فکری هم در افراد با خودشیفتگی بیشتر مشاهده می‌شود که منجر به کاهش میزان بخشش در افراد می‌شود. بنابراین می‌توان اینطور نتیجه گرفت که اگر متغیرهایی جزئی رفتاری مانند همدلی را مورد توجه قرار دهیم از این طریق توانایی تغییر رفتار کلی‌تر مانند بخشش را خواهیم بود. نهایتاً با توجه به نتایج پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود مراکز مشاوره دوره‌های آموزشی مبتنی بر روش‌های برای کاهش حالت خشم و نشخوار فکری و به دنبال آن افزایش بخشش برگزار کنند.

همدلی کمتر است (واتسون و موریس¹⁶، 1991). پژوهش‌ها نشان می‌دهد افرادی که دارای قدرت بخشش بیشتری هستند در مقایسه با دیگران نشخوار فکری کمتری دارند (فاتفتا و همکاران، 2015). تمایلات نشخواری در توانایی بخشش خطاهای بین فردی تداخل ایجاد می‌کند. همچنین بخشش نشخوار و میل به فرونشانی نشخوار متغیرهای دارای تغییرات همگام می‌باشند. افرادی که به نشخوار فکری مشکلاتشان می‌پردازند احتمالاً به تناقض پی می‌برند و همین امر یا منجر به اجتناب از ادامه نشخوار ذهنی و یا باعث تمرکز روی مشکلات دیگرشان می‌شود. در این راستا مطالعات حاضر نشان داد که نشخوار فکری کمتر باعث بهبود رابطه بین رفتار جامعه‌پسند و بخشش می‌شود. همچنین نتایج نشان داد متغیر حالت خشم رابطه بین خودشیفتگی و عدم بخشش را میانجیگری می‌کند. این یافته با پژوهش کویل‌جان (2013) هیرساچ، وب و جگلیک (2011) در یک راستا بود. در پژوهش‌های قبلی گزارش شده که خودشیفته‌ها خشم بالاتر در مواجهه شدن با خطاها و طرد میان فردی دارند (توانگ و کمپبل²، 2003). به‌طور کلی می‌توان نتیجه‌گیری نمود که متغیر خودشیفتگی پیش‌بینی کننده متغیر عدم بخشش بین فردی است و همچنین حالت خشم و

1. Fatfouta et al
2. Youngsun, et al
3. Robbins & Diopent
4. Elden & Taylor
5. Shami-Tsuri, Aaron Peretz and Perry
6. Watson & Morris
- 7- Twenge & Campbell

منابع

- پوراسمعی اصغر بیرامی منصور هاشمی تورج (1389) رابطه عامل‌های شخصیتی و زیر مولفه‌های بخشش (تنفر پایا، حساسیت به مقتضیات و تمایل بر بخشش)، در بین دانشجویان دانشگاه تبریز
- سیف‌اللهی اوشانی پرتو صفاری نیا مجید نیکو گفتار منصوره (1394) تأثیر آموزش همدلی بر کاهش خودشیفتگی و افزایش رفتار جامعه‌پسند. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان تهران، دانشکده علوم انسانی.
- Abid, M., & Hussain, S. (2015). Forgiveness: It's relation with psychological well-being and psychological distress among old age women. *Indian Journal of Positive Psychology*, 6(4), 340.
- Ali, F., Amorim, I. S., & Chamorro-Premuzic, T. (2009). Empathy deficits and trait emotional intelligence in psychopathy and Machiavellianism. *Personality and Individual Differences*, 47(5), 758-762.
- Emmons, R. A. (2000). Personality and forgiveness. *Forgiveness: Theory, research, and practice*, 156-175.
- Enright, R. D., & Coyle, C. T. (1998). Researching the process model of forgiveness within psychological interventions. *Dimensions of forgiveness: Psychological research and theological perspectives*, 139-161.
- Enright, R. D., Freedman, S., & Rique, J. (1998). The psychology of interpersonal forgiveness. *Exploring forgiveness*, 46-62.
- Fatfouta, R., Gerlach, T. M., Schröder-Abé, M., & Merkl, A. (2015). Narcissism and lack of interpersonal forgiveness: The mediating role of state anger, state rumination, and state empathy. *Personality and Individual Differences*, 75, 36-40.
- Foster, J. D., & Campbell, W. K. (2005). Narcissism and resistance to doubts about romantic partners. *Journal of Research in Personality*, 39: 550-557.
- Fehr, R. (2010). On the (un)intended consequences of forgiveness: creativity after conflict. Unpublished doctoral dissertation. University of Maryland.
- Frederick, T. (2015). Forgiveness and mental health practice. *Mental Health, Religion & Culture*, 18(5), 418-424.
- Griffin, B. J., Worthington Jr, E. L., Lavelock, C. R., Wade, N. G., & Hoyt, W. T. (2015). Forgiveness and mental health. In *Forgiveness and Health* (pp. 77-90). Springer Netherlands.
- Jolliffe, D., & Farrington, D. P. (2006). Examining the relationship between low

- empathy and bullying. *Aggressive Behavior*, 32(2), 540-550.
- Maltby, J., Macaskill, A., & Gillett, R. (2007). The cognitive nature of forgiveness: Using cognitive strategies of primary appraisal and coping to describe the process of forgiving. *Journal of clinical psychology*, 63(6), 555-566.
- McCullough, M. E., Fincham, F. D., & Tsang, J. A. (2003). Forgiveness, forbearance, and time: the temporal unfolding of transgression-related interpersonal motivations. *Journal of personality and social psychology*, 84(3), 540.
- McCullough, M. E., Rachal, K. C., Sandage, S. J., Worthington, E. L., Jr., Brown, S. W. & Hight, T. L. (1998). Interpersonal forgiving in close relationships II: Theoretical elaboration and measurement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(6), 1586-1603.
- Ra, Y. S., Cha, S. Y., & Hyun, M. H. i Bae, SM (2013). The mediating effects of attribution styles on the relationship between overt-covert narcissism and forgiveness. *Social behavior and personality*, 41(4), 881-892.
- Rieffe, C., Ketelear, L., & Wiefferink, C. H. (2010). Assessing empathy in young children: construction and validation of an empathy questionnaire (em que). *Personality and individual differences*, in press.
- Sandage, S. J., & Crabtree, S. (2012). Spiritual pathology and religious coping as predictors of forgiveness. *Mental Health, Religion & Culture*, 15(7), 689-707.
- Sandage, S. J., Jankowski, P. J., Bissonette, C. D., & Paine, D. R. (2016). Vulnerable Narcissism, Forgiveness, Humility, and Depression: Mediator Effects for Differentiation of Self.
- Sousa, A. D., McDonald, S., Rushby, J., Li, S., Dimoska, A., & James, C. (2010). Understanding deficits in empathy after traumatic brain injury: The role of affective responsivity.
- Toussaint, L., & Webb, J. R. (2005). Gender differences in the relationship between empathy and forgiveness. *The Journal of social psychology*, 145(6), 673-685.
- Toussaint, L., & Webb, J. R. (2005). Theoretical and empirical connections between forgiveness, mental health, and well-being. *Handbook of forgiveness*, 349-362.
- van der Wal, R. C., Karremans, J. C., & Cillessen, A. H. (2016). Interpersonal forgiveness and psychological well-being in late childhood. *Merrill-Palmer Quarterly*, 62(1), 1-21.
- Watson, P. J., & Morris, R. J. (1991). Narcissism, empathy and social desirability. *Personality and Individual Differences*, 12(6), 575-579.
- Worthington Jr, E. L., & Wade, N. G. (1999). The psychology of unforgiveness and forgiveness and implications for clinical practice. *Journal of Social and clinical psychology*, 18(4), 385-418.
- Worthington, E. L., Jr., Witvliet, C. V., Pietrini, P., & Miller, A. J. (2007). Forgiveness, health, and well-being; A review of evidence for emotional versus decisional forgiveness, dispositional forgiveness, and reduced unforgiveness.

مجید صفاری نیا و همکاران: اثر میانجی همدلی، نشخوار فکری و خشم در رابطه بین خودشیفتگی و فقدان بخشش میان فردی

Journal of Behavioral Medicine, 30,
291-302

- Ysseldyk R , Matheson K , Anisman
H . Rumination : Bridging a gap

between forgiveness , vengeance,
and psychological health . Personality
and Individual Differences. 2007,
42(8):1573-84.